

O‘TQAZISHLAR

Maxmudov Abdurasul Abdumajidovich

(Farg‘ona politexnika instituti)

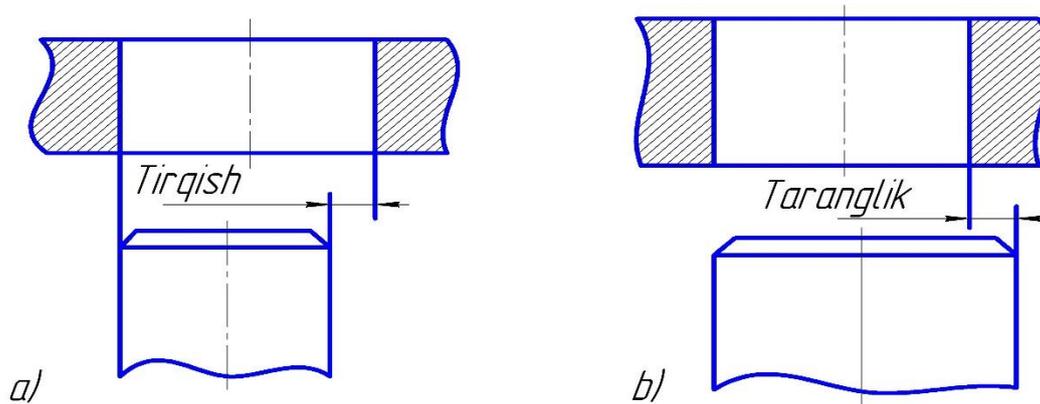
ANNOTATSIYA

O‘tqazishlar mashinasozlik detallarini o‘zaro biriktirishda hosil bo‘ladigan mexanik qonuniyatdir. Detallar biriktirilayotgan texnologik jarayonda hosil bo‘ladigan taranglik (tig‘izlik) yoki tirqish (oraliq)larni ruxsat etilgan chetlanishlarini belgilab beradi. Mashinasozlik yig‘ish texnologik jarayoni bajarishda detallarni o‘zaro birikishini qonuniyatga soladi.

Kalit so‘zlar: tirqish, taranglik, tirqish bilan o‘tqazishlar; taranglik bilan o‘tqazishlar; o‘tadigan o‘tqazishlar.

KIRISH

O‘tqazishlar birikmada hosil bo‘ladigan tirqish yoki taranglik bilan aniqlanadi. Teshik va val o‘lchamlari orasidagi ayirma musbat (teshikning diametri val diametridan katta) bo‘lsa, **tirqish** deyiladi (1- shakl, a), agar bu ayirma manfiy (teshikning diametri val diametridan kichik) bo‘lsa, **taranglik** deyiladi (1- shakl, b). Biriktirilgan detallar bir-biriga nisbatan erkin sirpansa, tirqish, detallar bir-biriga nisbatan siljishda qarshilik kobsatilsa, taranglik hosil bo‘ladi. Biriktirilgan o‘tqazishlar, asosan, uch guruhga bo‘linadi: **tirqish bilan o‘tqazishlar; taranglik bilan o‘tqazishlar; o‘tadigan o‘tqazishlar.**

1-shakl

O‘tadigan o‘tqazishlarda tirqish ham, taranglik ham bo‘lib, ulaming o‘rtasidagi holatni egallaydi.

O'tqazish qo'yimi. Chizmalarda o'tqazishlar shartli ravishda kasr ko'rinishida belgilanadi. Kasming suratida teshik qo'yimi maydonining belgilanishi, maxrajida val qo'yim maydonining belgilanishi ko'rsatiladi.

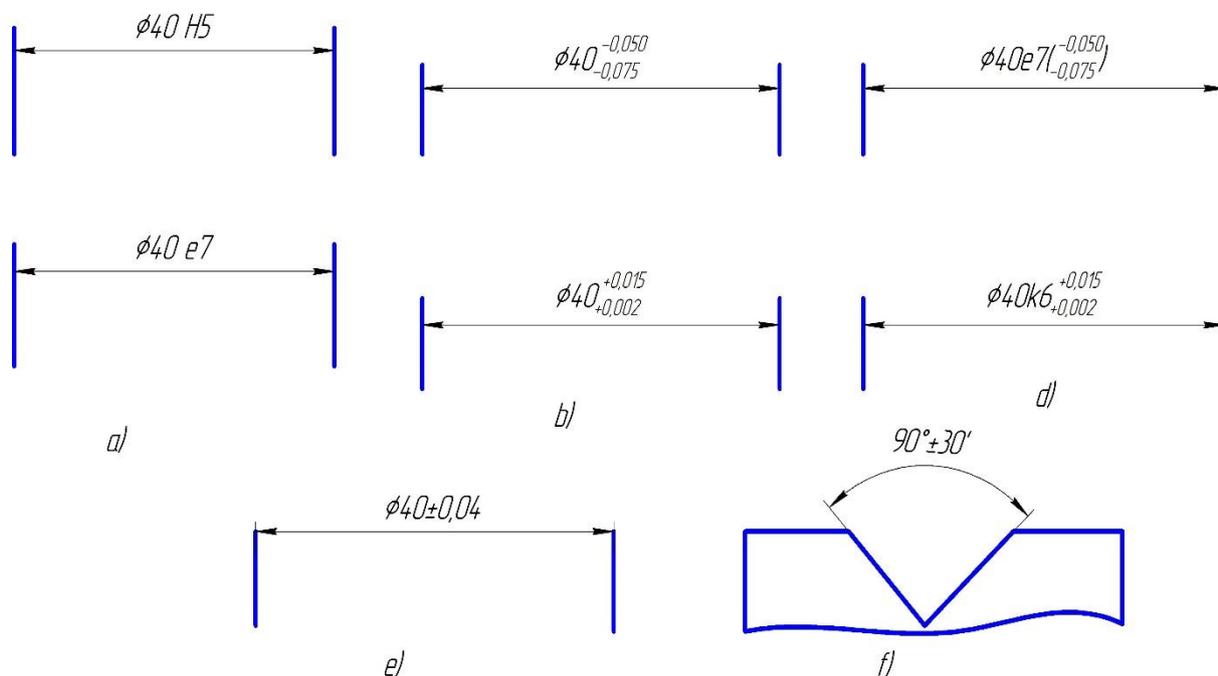
$$\frac{H7}{f6}; \frac{F8}{h7}; \text{ yoki } N7/f6; F8/h7.$$

Masalam:

Teshik tartibida teshiklar lotin alifbosining bosh (katta) harflari, val sistemasida vallar uchun lotin alifbosining yozma (kichik) harflari bilan belgilanadi.

Teshik tartibi bilan bajarilgan o'tqazishlar quyidagicha belgilanadi: N7/g6; N5/p5; N9/17 va hokazo. Xuddi shu o'tqazishlar val tartibida quyidagicha belgilanadi: G6//2; P5/h5', E7/h9 va hokazo.

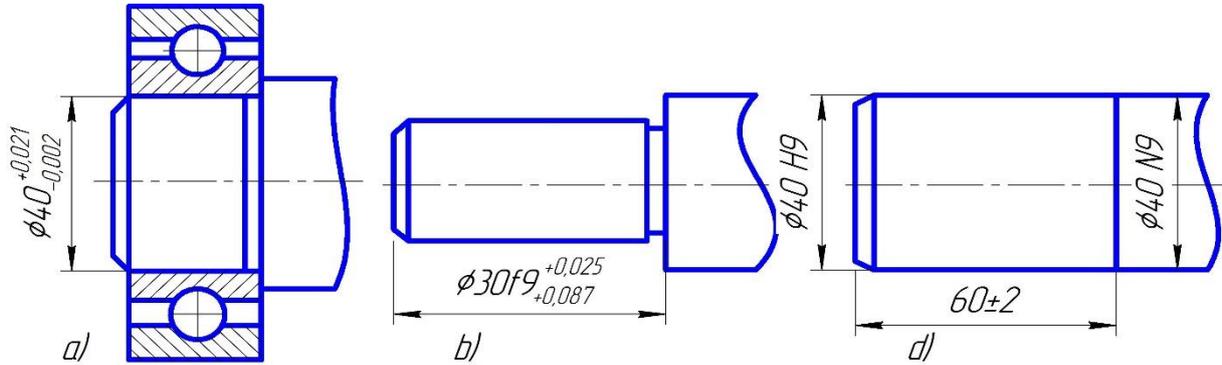
O'lchamlarning chekli chetga chiqishlarini qo'yish. Chizmalarda qo'yimlar va o'tqazishlar standartlarda qabul qilingan shartli belgilar bilan yoki mm hisobidagi son qiymatlari bilan ko'rsatiladi. O'lchamlardagi chekli chetga chiqishlar chizmalarda o'tqazish va qo'yimlar standartlariga muvofiq shartli belgi (2-shakl, a) yoki ularning son qiymatlari bilan (2-shakl, b) chekli chetga chiqishlarning shartli belgilari va o'ng tomonda qavs ichida ularning son qiymatlari ko'rsatiladi (2-shakl, d).

2-shakl

O'lchamning yuqorigi va pastki chetga chiqishlarining son qiymatlari o'zaro teng bo'lsa, bu qiymatlar «±» belgilar orqali nominal o'lcham yozilgan harf bilan qo'yiladi (2-shakl, e). Burchaklarning chekli chetga chiqishlarining son qiymatlari uning nominal o'lcham i yozilgan harflarda yoziladi (2-shakl, f).

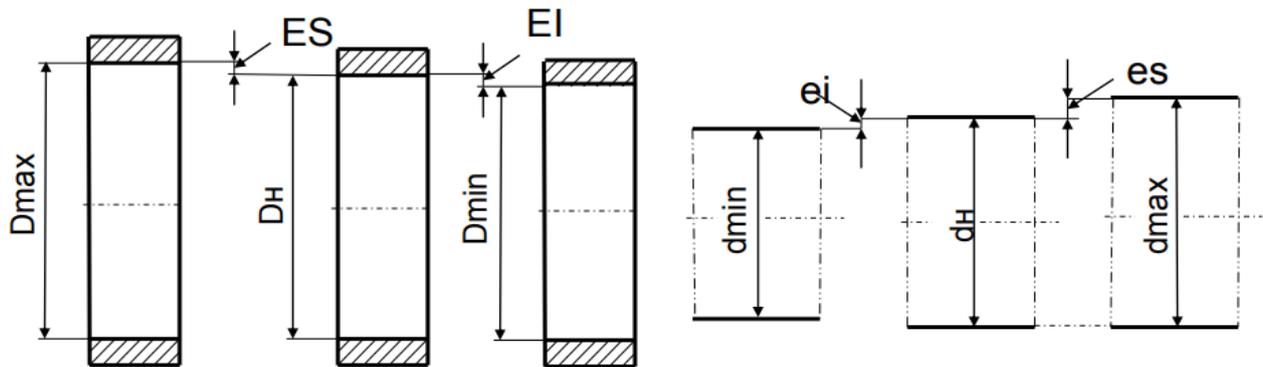
Podshipniklar, shlisalar, shponkalar va unga oʻxshashlar uchun chekli chetga chiqishlar belgilanishga misol 3-shakl, a da koʻrsatilgan . Qoʻyim maydoni simmetrik boʻlmagan hollarda pogʻona oʻlchamlariga qoʻyim va oʻtqazishlami belgilashga misol 3-shakl, b da koʻrsatilgan. Bir xil nominal oʻlchamli sirtlarda har xil chekli chetga chiqishlar belgilangan hollarda, ular ingichka chiziq bilan chegaralab qoʻyiladi va nominal oʻlcham har bir uchastka uchun alohida koʻrsatiladi (3-shakl, d).

3-shakl

Teshik oʻqlari joylashishining chekli chetga chiqishlarini quyida keltirilgan ikki usul bilan koʻrsatish mumkin:

- standart talabiga muvofiq teshik oʻqlarini nominal joylashishidan chekli siljitish bilan;
- muvofiqlashtirilgan oʻqlar oʻlchamlarining chekli chetga chiqishlari bilan

Joizlik IT — chekli oʻlchamlarning yoki yuqorgi va pastki ogʻishlarning ayirmasi

$$TD = D_{max} - D_{min} = (D_{max} - D_n) - (D_{min} - D_n) = ES - EI;$$

$$Td = d_{max} - d_{min} = (d_{max} - d_n) - (d_{min} - d_n) = es - ei;$$

Standart joizlik IT — joizlik va oʻtqazishlar tizimida qabul qilingan barcha joizliklar

XULOSA

Mashinasozlik detallarini yigʻish texnologik jarayonida detallarni oʻzaro birikish natijasida xosil boʻlgan oraliq va tarangliklarni oʻtqazishlar maʼlum bir qonuniyatga

solib turadi. Joizliklarni aniqlik kivalitetlariga bog‘liqligini va detallarni ishlab chiqarishda bunday texnologik shartlarga amal qilish juda muhimligini belgilab beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Todjiboyev R.K., Ulmasov A.A., & Muxtorov Sh. (2021). 3M structural bonding tape 9270. *Science and Education*, 2 (4), 146-149.
2. Toshkoziyeva, Z., & Muxtorov, S. (2022). DESIGN ANALYSIS FOR THE PRODUCTION OF PLATE HANDLES FOR CAR WINDSHIELDS. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(1), 164–172. Retrieved from <https://ojs.rmasav.com/index.php/ojs/article/view/34>
3. Toshkoziyeva, Z., & Muxtorov, S. (2022). ANALYSIS OF THE REQUIREMENTS FOR MODERN HEAT EXCHANGERS AND METHODS OF PROCESS INTENSIFICATION. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(1), 140–149. Retrieved from <https://ojs.rmasav.com/index.php/ojs/article/view/30>
4. Sherzod Sobirjon, O. G. ‘Li Muxtorov, & Islombek Ikromjon O‘G‘Li Qoxxorov (2022). Issiqlik almashuvchi qurilmalar va ularda jarayonni intensivlash usullari tahlili. *Science and Education*, 3(5), 370-378.
5. Toshqo‘ziyeva, Z., & Muxtorov, S. (2022). AVTOMABILLARNI 3M STRUKTURALI ULASH LENTASI BILAN MAXKAMLANUVCHI PLASTINA TUTQICHI KONSTRUKSIYALARINI TAXLILI. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(1), 114–125. Retrieved from <https://ojs.rmasav.com/index.php/ojs/article/view/27>
6. Махмудов, А., & Мухторов, Ш. (2022). ВЛИЯНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО УВЛАЖНИТЕЛЯ НА ОБРЫВНОСТЬ НИТЕЙ ОСНОВЫ В ПРОЦЕССЕ ТКАЧЕСТВА. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(13), 884–890. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/7639>
7. Махмудов, А., & Мухторов, Ш. (2022). ИССЛЕДОВАНИЕ ОСНОВНОГО ПЛАНЕТАРНОГО РЕГУЛЯТОРА. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(13), 879–883. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/7638>
8. Mukhtorov, S. S. ugli, & Rustamova, M. M. (2022). AN ANALYSIS OF THE IMPACT OF CONFIDENCE ON THE RELIABILITY OF EARTHQUAKE DETECTION UNDERGROUND. *Educational Research in Universal Sciences*, 1(6), 480–487. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/813>
9. Mukhtorov, S. S. ugli, & Rustamova, M. M. (2022). IMPROVING THE STRENGTH OF DETAILS BY CHROMING THE SURFACES. *Educational Research in Universal Sciences*, 1(6), 488–496. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/814>

10. Нурматова С. С., & Мухторов Ш. С. (2022). В ПРОЦЕССЕ ПЛЕТЕНИЯ ВЛИЯНИЕ ТОЧНОГО СМАЧИВАНИЯ НА ОБРЫВ СОЕДИНИТЕЛЬНЫХ НИТЕЙ. Educational Research in Universal Sciences, 1(6), 524–533. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/820>
11. Xusanboyev, A., & Muxtorov, S. (2022). NOSOZLIKLAR SONINI TAQSIMLASH VA KANALIZATSIYA TARMOQLARI ELEMENTLARINI TIKLASH MUDDATI. Educational Research in Universal Sciences, 1(6), 617–625. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/831>
12. Abdullayeva, D., & Muxtorov, S. (2022). SEYSMIK HUDUDLARDA KANALIZATSIYA TARMOQLARINI ISHONCHLILIGINI BAHOLASH. Educational Research in Universal Sciences, 1(6), 514–523. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/818>
13. Toshqo‘ziyeva, Z., & Muxtorov, S. (2022). KANALIZATSIYA TARMOQLARI ELEMENTLARINING ISHONCHLILIGI KO‘RSATKICHLARINING SON QIYMATLARINI ANIQLASH. Educational Research in Universal Sciences, 1(6), 609–616. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/830>
14. Khusanboyev, A., & Mukhtorov, S. (2022). IMPROVING THE STRENGTH OF DETAILS BY CHROMING THE SURFACES. Educational Research in Universal Sciences, 1(6), 626–634. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/832>
15. Sherzod Sobirjon O‘G‘Li Muxtorov, & Islombek Ikromjon O‘G‘Li Qoxxorov (2022). Issiqlik almashuvchi qurilmalar va ularda jarayonni intensivlash usullari tahlili. Science and Education, 3 (5), 370-378
16. Toxir Yusupovich Radjabov, Akbar Turg‘Unboyevich Ergashev, Ilhomjon Yusufjonovich Mirzaolimov, & Abdulaziz Ikhtior Ugli Karshiboev (2022). EXAMPLE OF CALCULATION OF REINFORCED CONCRETE BEAM SPANS FOR TEMPORARY (A-14 and NK-100) AND PERMANENT LOADS. Academic research in educational sciences, 3 (TSTU Conference 1), 908-913.
17. Д. М. Мухаммадиев, Ф. Х. Ибрагимов, О. Х. Абзоиров, & Л. Ю. Жамолова (2022). Расчет устойчивости междупильной прокладки при сжатии. Современные инновации, системы и технологии, 2 (4), 0301-0311. doi: 10.47813/2782-2818-2022-2-4-0301-0311
18. Mukhammadiev, D. M., Akhmedov, K. A., Ergashev, I. O., Zhamolova, L. Y., & Abdugaffarov, K. J. (2021, April). Calculation of the upper beam bending of a saw gin. In Journal of Physics: Conference Series (Vol. 1889, No. 4, p. 042042). IOP Publishing.
19. Мухаммадиев, Д. М., Ахмедов, Х. А., Примов, Б. Х., Эргашев, И. О., Мухаммадиев, Т. Д., & Жамолова, Л. Ю. (2019). Влияние радиуса кривизны лобового бруса и фартука рабочей камеры на показатели пильного джина с

набрасывающим барабаном. Известия высших учебных заведений. Технология текстильной промышленности, (5), 105-110.

20. Nodirjon Ibragimovich Otaboyev, Abbosjon Sharofidin Ogli Qosimov, & Xudoyberdi Xasanboy Ogli Xoldorov (2022). AVTOPOEZD TORMOZLANISH JARAYONINI O`RGANISH UCHUN AVTOPOEZD TURINI TANLASH. Scientific progress, 3 (5), 87-92.

21. . Mirzaev M.A, & Tukhtasinov R. D. (2022). Analysis Of Vibroacoustic Signals (Vas) In Cutting in Cutting Machines Made of Tools. Eurasian Journal of Engineering and Technology, 3, 1–5. Retrieved from <https://www.geniusjournals.org/index.php/ejet/article/view/554>.

22. Баходир Нуманович Файзиматов, & Муродил Авдивоси Ўғли Мирзаев (2021). КЕСУВЧИ АСБОБНИНГ КЕСУВЧИ КИСМИНИ ЕЙИЛИШНИ ВИБРОАКУСТИК УСУЛ БИЛАН АНИКЛАШ. Scientific progress, 2 (2), 794-801.

23. Хотамжон Ўлмасалиевич Акбаров, Баходир Икромжонович Абдуллаев, & Муродил Авдувоси Ўғли Мирзаев (2021). АКУСТИК СИГНАЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНГАН ҲОЛДА КЕСИШ ЖАРАЁНИДА КЕСУВЧИ АСБОБ МАТЕРИАЛЛАРИ ТАЪСИРИНИ ВА КЕСИШ ШАРОИТЛАРИНИ ЎРГАНИШ. Scientific progress, 2 (2), 1614-1622.

24. Murodil Mirzayev (2022). ADVANTAGES OF THE TRANSFORMATION TO EUROPEAN CREDIT TRANSFER SYSTEM IN UZBEK UNIVERSITIES TURNED THEIR FACES. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2 (Special Issue 3), 126-132.

25. Мирзаев, М. (2022). АНАЛИЗ ИЗНОСА РЕЖУЩЕГО ИНСТРУМЕНТА ПО ВИБРОАКУСТИЧЕСКОМУ СИГНАЛУ. Educational Research in Universal Sciences, 1(7), 440–445. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/914>

26. Мирзаев, М. (2022). ОПРЕДЕЛЕНИЕ СЪЕДОБНОЙ ЧАСТИ РЕЖУЩЕГО ИНСТРУМЕНТА. Educational Research in Universal Sciences, 1(7), 446–451. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/915>

27. Мирзаев, М. (2022). ПРИЧИНЫ ИЗНОСА РЕЖУЩИХ ИНСТРУМЕНТОВ, ПРИМЕНЯЕМЫХ В МАШИНОСТРОЕНИИ. Educational Research in Universal Sciences, 1(7), 452–456. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/916>

28. Mirzayev, M. (2022). THE PROCESS OF GENERATING VIBROACOUSTIC SIGNALS DURING CUTTING. Educational Research in Universal Sciences, 1(7), 457–462. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/917>